

Waarom een tienerschool starten?

- Kaarten executieve functies vertalen theorie naar praktijk
- Elke taal mag er zijn
- Wat betekent Curriculum.nu voor het onderwijs?

Geef richting aan verandering en verbetering van de onderwijskwaliteit op je school

Vind je weg in de digitale producten en materialen van SLO en ga er direct mee aan de slag.

Inhoud

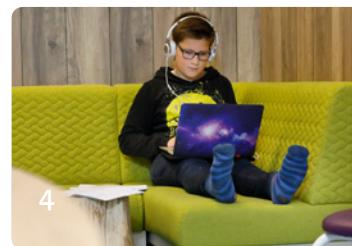
Hart voor het curriculum, dat is wat wij bij SLO hebben. Voor jou als leraar of schoolleider is dat vast niet anders. Vanuit de schoolvisie en overtuigingen nadenken over lesstof, materialen en het gebouw, dat is bij uitstek iets dat je doet tijdens de tweejaarlijkse NOT. De daar aanwezige collega's van SLO hopen dan ook dat wij je tijdens of na de beurs kunnen steunen in de ontwikkeling van het leerplan, in al zijn aspecten.

Dat gesprek kunnen we helaas niet persoonlijk voortzetten op iedere school in Nederland, maar door de hartenwens van jullie school aan ons door te geven maakt jullie team, sectie of schoolleiding wel kans op een reflectiegesprek. Interesse? Vul dan de hartenwens op bladzijde 11 in en stuur hem aan ons op. In een van de volgende nummers van SLO Context nemen we de winnaar natuurlijk op als praktijkvoorbeeld.

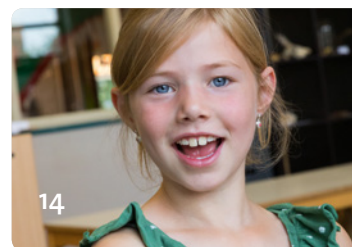
In dit magazine besteden we aandacht aan recente ontwikkelingen op scholen. Net als de NOT onderwijssectoren samenbrengt op dezelfde plek, brengen de startende 10-14-scholen in het land leraren uit po en vo samen. De leraren en leerlingen van het Tienercollege Noordoostpolder leggen uit waarom ze zo blij zijn met deze aanpak en geven tips. Verder veel praktische materialen: voor jonge leerlingen, meertalige leerlingen, taal en rekenen, burgerschap en formatief evalueren. En aandacht voor toekomst: want wat gaan de leraren, schoolleiders en ontwikkelscholen die nu hard werken aan Curriculum.nu aan minister Slob adviseren over een actualisering van de landelijke onderwijsdoelen?

Tot besluit: wil je SLO Context vaker ontvangen? Geef het vooral aan ons door op www.slo.nl

- 4 **Leren zonder drempels op het Tienercollege Noordoostpolder**
- 8 **Kaarten executieve functies van SLO vertalen theorie naar praktijk**
- 11 Winactie: maak kans op een SLO'er!
- 12 Uitgelicht
- 14 **Elke taal mag er zijn**
- 17 Leraar aan het woord
- 18 **Wat betekent Curriculum.nu voor het onderwijs?**

4

14

14

Colofon

SLO Context is een uitgave van SLO.
ISSN 1878-7339

© SLO, Enschede, 2019.
Gehele of gedeeltelijke overname van onderdelen uit dit magazine is alleen toegestaan na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Redactie: Monique van der Hoeven, Willem Rosier, Marcia Joosen, Christel Broekmaat

Eindredactie: Christel Broekmaat

Opmaak: Ontwerpstudio Swelheim

Fotografie cover: Studio Oostrum

Druk: Drukkerij Roelofs, Enschede

Met dank aan: Dorien Bosselaar, Alie Kapitein, Dennis de Kruij, Hanna Kuijs, Manda Ophuis, Lisa van Otterloo, Corinne Raaijmakers, Yolanda Scheer, Johannes Visser, Brigitte Waelpoel, Elske Westland. En dank aan Dani en Elsa, leerlingen van het Tienercollege Noordoostpolder.

Bestel- & informatieadres

SLO
Postbus 2041
7500 CA Enschede

T 053 4840 840
E info@slo.nl

[slo.expertisecentrum](https://www.facebook.com/slo.expertisecentrum)
 [company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)
 [SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)
www.slo.nl

Marcia Joosen
Hoofdredacteur, m.joosen@slo.nl

Nieuwe leerlijnen voor 10-14-onderwijs beschikbaar

Leren zonder drempels op het Tienercollege Noordoostpolder

Meer maatwerk, een vloeiende overgang po/vo en een uitgestelde niveaukeuze: steeds meer scholen zien voordelen in een apart traject voor leerlingen van 10 tot 14 jaar. Maar hoe organiseer je zo'n traject in de praktijk? Welk curriculum bied je aan? En wat vraagt dit van de leraren? SLO Context nam een kijkje op het kersverse Tienercollege Noordoostpolder.

"...Erachteraan!', gilde Alice zonder te weten waarom. Ze snelde door de opening van het labrynt waardoor net het witte konijn verdwenen was..."

Wiskundeleraar Alie Kapitein stopt met voorlezen en kijkt op: ruim twintig paar ogen zijn nieuwsgierig op haar gericht. Waar zou dit verhaal naartoe gaan? Dan laat

Kapitein op het digibord de afbeelding van een labrynt verschijnen. "Hoe weet je of je goed loopt in een doolhof?", vraagt zij terwijl ze met haar vinger de contouren van het labrynt volgt. "Als je net als Alice maar blijft doorlopen zonder ooit je linkerhand van de wand af te halen, zul je uiteindelijk de uitgang vinden. Maar dat is niet de snelste manier. Kunnen jullie het sneller?"

Op zoek naar het 'waarom'

Terwijl de leerlingen aan de slag gaan met hun werkbladen, vertelt Kapitein dat het even zoeken was naar een goede invulling van de wiskundelessen voor deze groep: de allereerste klas die 10-14-onderwijs volgt op het Tienercollege Noordoostpolder. "Ik kom hier om wiskunde te geven, geen rekenen. Daar zijn de leerlingen op andere momenten mee bezig. Maar ik kan er ook niet zomaar het brugklaswiskundeboek bij pakken. Dit zijn leerlingen in de basisschoolleeftijd, de brugklasstof komt later. Dus hoe geef ik zinvol wiskunde? Wat ik heb ontdekt, is dat je in deze fase heel goed kunt beginnen met het waarom. Waarom doe je wiskunde, waar heb je het voor nodig? Daar kom je in het vo weinig aan toe. Boeken als *Alice in Wiskunde Wonderland*, waar ik net uit voorlas, zijn heel geschikt. Vanuit het 'waarom' kun je gaan kijken hoe wiskunde in zijn werk gaat. De kinderen vinden dat enorm interessant. Dat maakt het ook zo leuk om hier te werken."

Tweede pilot

Kapitein is niet de enige vakdocent van het Emelwerda College die sinds augustus wekelijks over de vloer komt bij het Tienercollege Noordoostpolder. De 25 leerlingen krijgen ook Engels, biologie en Nederlands van vo-docenten. Dit past in de filosofie: een doorlopende leerlijn van groep 7 van het basisonderwijs tot en met leerjaar 2 van het voortgezet onderwijs.

'De kinderen vinden alles enorm interessant. Dat maakt het zo leuk om hier te werken'

Het Tienercollege Noordoostpolder hoort tot een snelgroeijende voorhoede 10-14-trajecten in het Nederlandse onderwijs. Na een pilot met zes initiatieven ging in augustus 2018 een tweede pilot met zes trajecten van start (waaronder het Tienercollege Noordoostpolder) en volgend schooljaar worden nog eens acht initiatieven verwacht. Dat kan allemaal omdat de trajecten binnen het bestaande stelsel worden aangeboden. Het gaat om samenwerking tussen po en vo en daar hebben besturen geen speciale toestemming of ontheffing voor nodig.

< *Alie Kapitein*

'Ik heb met pi leren rekenen'

Dani (12) ging naar het Tienercollege om meer op zijn eigen tempo en niveau te kunnen werken.

"Op mijn vorige basisschool vond ik het vaak makkelijk. Als je alles af had, kon je méér werk maken, maar dat is iets anders dan meer uit jezelf halen. Ik hoorde dat je op het Tienercollege op je eigen niveau verder kunt werken als je ergens mee klaar bent en dat wilde ik wel. Het is fijn dat we met computers werken en dat we gewoon dingen mogen opzoeken. Met SmartRekenen werk je op niveau, ik heb bijvoorbeeld met pi leren rekenen. En bij de thema's van Projects 4 Learning mag je zelf een onderzoeksvraag bedenken, informatie zoeken en je werk presenteren. Dat gaat niet altijd goed, hoor: soms zit je in een flow en soms niet. Ik denk ook niet dat iedereen het fijn vindt om zo les te krijgen. Maar voor mij is het leuker! Ik vind dit een goede tussenstap tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs. Je went alvast aan hoe het daar is."

Alle trajecten bieden een doorlopend programma waarmee de 'hobbel' aan het eind van groep 8 twee jaar opschuift. De leerlingen werken door zoals ze in de basisschool gewend zijn, met differentiatie naar tempo en niveau. Pas na twee jaar voortgezet onderwijs maken ze definitief de stap naar een onderwijsniveau. Het voordeel: een ononderbroken ontwikkelingslijn en meer tijd om te ontdekken wat bij de leerling past.

Vorbereiding

Aan de start van het Tienercollege Noordoostpolder gingen twee voorbereidingsjaren vooraf. De kiem werd gelegd toen het basisschoolbestuur SCPO hoorde over het Tiener College Gorinchem. Zou zoiets ook in Emmeloord kunnen? De infrastructuur was er al: SCPO-basisschool De Koperwiek was uit haar jas gegroeid en had een tijdje geleden met een aantal klassen haar intrek genomen in het gebouw van het Emelwerda College.

De vraag van het bestuur sloot aan bij een wens van Dorien Bosselaar, destijds leerkracht in groep 7/8 van De Koperwiek. "Wij deden veel om alle kinderen 'erbij te houden'", zegt zij, "maar toch dacht ik geregeld: hadden we maar iets anders te bieden. Er zijn altijd kinderen die vóór het eind van de basisschool al toe zijn aan iets nieuws. Slimme kinderen kunnen dan naar een plusklas, maar kinderen van andere niveaus niet. Daarnaast heb je in elke bovenbouwgroep wel kinderen van wie je denkt: als jij wat langer in deze setting kunt doorwerken, stroom je straks hoger of in elk geval met meer motivatie en zelfvertrouwen uit."

Bosselaar kreeg de opdracht om de mogelijkheden van een Tienercollege te onderzoeken, met steun van een subsidie van het Leraren Ontwikkel Fonds. Toen er genoeg behoefte aan bleek te zijn, gaf het bestuur groen licht. "De ouders zijn we pas gaan informeren

5 slo

‘Ik voel me zekerder over de middelbare school’

Elsa (11) ging naar het Tienercollege om de stap naar de middelbare school kleiner te maken. “Van anderen hoorde ik verhalen over dat het naar de middelbare school een grote stap is, met veel huiswerk. Ik zag er best tegenop en wilde eerst leren plannen. Mijn ouders vonden het een goed idee om naar het Tienercollege te gaan; zij vonden dat ik meer uitdaging kon gebruiken. Mijn oude juf en mijn oude klasje mis ik nog wel, maar het leren is leuker dan vorig jaar. We zijn al bezig geweest met plannen en we oefenen met huiswerk. Ik voel me een stuk zekerder over de middelbare school. Goede tussenstap tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs. Je went alvast aan hoe het daar is.”

toen we goed wisten wat we wilden doen, en hoe”, zegt Bosselaar. “Dat zou ik iedereen aanraden. In de aanloop is het belangrijk dat je mensen mee krijgt. Je staat heel anders op een informatieavond als je eerst gedegen onderzoek hebt gedaan en goed hebt nagedacht over de aanpak.”

Wat moet, mag en kan

Hoewel de belangstelling groot genoeg was om meerdere groepen te starten, koos het Tienercollege voor klein. “Je hebt in zo’n eerste jaar zoveel te ontwikkelen”, zegt Bosselaar, “daar moet je tijd voor nemen.” Er is nu één heterogene groep met 25 leerlingen die anders in groep 7 of 8 van de Emmeloordse basisscholen zouden hebben gezeten. Volgend jaar komt er een tweede groep van maximaal

25 leerlingen bij, maar verdere uitbreiding is voorlopig niet voorzien.

Het aanbod is een mix van wat moet, mag en kan. De leerlingen krijgen alles aangeboden wat nodig is om te voldoen aan de kerndoelen van het basisonderwijs. Daarnaast maken ze alvast kennis met vakken uit het vo. Een belangrijk uitgangspunt is dat leerlingen veel op eigen tempo en niveau werken, met digitaal materiaal op hun eigen laptop, zoals SMARTrekenen. Ook krijgen ze veel keuzeruimte. Ze kiezen zelf hoe ze keuzewerk-tijd invullen en wat ze doen bij Projects 4 Learning, waarin zaakvakken thematisch worden aangepakt. Daarnaast werken ze aan leren plannen, leren leren en samenwerkend leren, en ontdekken ze aan de hand van *The leader in me* van Stephen Covey hoe ze zichzelf kunnen sturen.

Leerdoeldenken

In de fase waarin het leerplan vorm kreeg, had het Tienercollege Noordoostpolder een aantal malen contact met SLO. Samen met SLO-projectleider 10-14-onderwijs Maaïke Rodenboog dacht het team bijvoorbeeld een middag lang na over de vraag hoe je vanuit leerdoeldenken een curriculum vormgeeft. Op dat moment waren er nog geen speciale 10-14-leerlijnen beschikbaar. Sinds kort zijn die er wel, evenals leerdoelkaarten in leerlingentaal en voorbeeld-uitwerkingen (zie kader). “Maar het blijven hulpmiddelen: ieder 10-14-traject maakt eigen leerplankeuzes”, zegt Rodenboog. “Wel zie je zo

langzamerhand een aantal grondvormen ontstaan. Die willen wij in 2019 in kaart brengen, zodat nieuwe trajecten daar hun voordeel mee kunnen doen. Ook gaan we scholen op curriculumgebied met elkaar in verbinding brengen.”

Gevraagd hoe zij het Tienercollege Noordoostpolder zou typeren, zegt Bosselaar: “Bij ons krijgt de keuze-ruimte voor leerlingen vorm binnen een duidelijke structuur. Wij vinden het belangrijk dat leerlingen stapsgewijs leren omgaan met keuzeruimte binnen het lesprogramma.” Qua ideeën is er verwantschap met de LeerOnderneming in Ridderkerk, Spring High in Amsterdam en 10-14-Zwolle, zegt Bosselaar. “Daar hebben we inspiratie opgedaan.”

Alles is nieuw

“Het buitengewone aan een initiatief als dit is dat alles en iedereen nieuw is: de leerlingen, de leraren, het leerplan, het lesmateriaal, het lokaal, het rooster... Er is heel veel te ontwikkelen en daarin moet je prioriteiten stellen”, zegt Bosselaar. Toch draait het goed, een maand of vier na de start. “We horen succesverhalen. Ouders die zeggen dat ze hun kind helemaal zien opbloeien. Leerlingen die het op hun vorige school zelfs met hulp niet konden bolwerken en die hier gewoon meedraaien, zonder hulp. Misschien komt dat voor een deel doordat ze een nieuwe start konden maken. Maar voor een ander deel zit het naar mijn overtuiging in de manier van leren. Leerlingen mogen meedenken, ze hoeven niet op elkaar te wachten, hun interesse wordt geprikkeld. Dat laatste hebben we zeker ook te danken aan de vo-docenten. Zij hebben kinderen zoveel inhoudelijke kennis te bieden, dat is een verrijking.” Het Tienercollege heeft een vast team dat bestaat uit drie leerkrachten die elk twee dagen werken (dag zes is ontwikkeltijd). Lisa van Otterloo is een van hen. Zij solliciteerde bij het Tienercollege omdat zij verder wilde met gepersonaliseerd leren. “Ik ben geen juf voor klassikaal onderwijs, ik werk liever met kleinere groepen. Ik houd ook van ontwikkelen, daar krijg ik energie van. Wat dat betreft is hier genoeg te doen.”

Gedrevenheid

Over de uitgangspunten en het leerplan zijn Van Otterloo en haar collega's nog altijd even enthousiast. Hooguit hebben ze in de klassenorganisatie de teugels iets strakker aangetrokken. Van Otterloo: “Als je wilt dat kinderen zelf keuzes maken, begin je met zo veel mogelijk ruimte. Kinderen mochten bijvoorbeeld zelf kiezen waar ze gingen zitten. We kwamen erachter dat leerlingen dat geleidelijk moeten leren, dus hebben we dat nu iets meer gekaderd. Ook hebben we afspraken

gemaakt over het luisteren van muziek op hun laptops. Maar meer kan ik eigenlijk niet bedenken: tot nu toe gaat het top.”

Ook persoonlijk is ze in haar element. “Om hier te werken moet je lef hebben. Je moet het anders durven doen, kinderen meer de regie geven, zelf de teugels laten vieren. Je moet gedreven zijn om het onderwijs anders vorm te geven; dat maakt het leuk. Als de kinderen enthousiast zijn, word ik daar als leerkracht ook blij van.”

Meer weten?

- Sinds kort zijn op curriculumvandetoekomst.slo.nl/10-14-onderwijs leerlijnen beschikbaar voor taal/Nederlands, MVT, mens & natuur, mens & maatschappij, kunst & cultuur en bewegen & sport (rekenen/wiskunde volgt later). Ook zijn er leerdoelkaarten in leerlingentaal en voorbeelduitwerkingen. Het aanbod wordt nog uitgebreid.
- Op 1 februari 2019 organiseren de kwartiermakers 10-14 voor alle belangstellenden een voorjaarsconferentie in Zwijndrecht. Kijk op 1014onderwijs.nl.

Meer lezen?

Maaïke en haar collega's bloggen op blogs.slo.nl/10-14-onderwijs

Tekst: Karlijn Meulman • Fotografie: ©Jan Scharfman

Twee leerkrachten delen ervaringen

Kaarten executieve functies vertalen theorie naar praktijk

Als een kind zich normaal ontwikkelt in een goede leeromgeving, dan ontwikkelen zijn executieve functies vanzelf mee. Dit zijn de regelfuncties van de hersenen die zorgen voor doelgericht en aangepast gedrag. Ontwikkelt een kind deze vaardigheden niet vanzelf, dan kunnen leerkrachten daar bij helpen. Ter ondersteuning beschreef SLO de executieve functies op elf overzichtelijke kaarten, inclusief praktische tips voor het stimuleren van de functies. Twee leerkrachten vertellen hoe zij de kaarten inzetten in hun groep.

Executieve functies zijn belangrijk, omdat zij het doel van ons handelen en gedrag bepalen. Ze zorgen ervoor dat we ons kunnen concentreren, dat we onze handelingen logisch kunnen plannen en onze taken stap voor stap uitvoeren. Bovendien reguleren we er emoties, motivatie en alertheid mee en houden we dankzij deze functies rekening met de mogelijke effecten van ons handelen. Voor de definitie van de executieve functies hanteert SLO het model van

Dawson en Guare. Deze auteurs beschrijven elf executieve functies: reactie-inhibitie (nadenken voor je iets doet), werkgeheugen, zelfregulatie van affect/emotieregulatie, volgehouden aandacht, taakinitiatie, planning/prioritering, organisatie, timemanagement, doelgericht doorzettingsvermogen, flexibiliteit en metacognitie. Executieve functies worden gevormd door zowel fysieke veranderingen in de hersenen als door levenservaringen.

Overzichtelijke kaarten

Om een kind te kunnen helpen bij het ontwikkelen van zijn executieve functies, is het belangrijk om te weten hoe die werken. SLO maakte daarom per functie een kaart, bedoeld voor leraren van kinderen tussen de twee en zeven jaar. Elke kaart beschrijft praktisch wat de executieve functie inhoudt en waarom deze vaardigheid belangrijk is. Ook bevat de kaart concrete tips voor manieren om de vaardigheid te stimuleren en aanvullende suggesties voor spellen die de leerkracht hierbij kan gebruiken. Het gaat om betaalbare spellen die makkelijk aansluiten bij veelgebruikte methoden in kleutergroepen.

Extra aandacht niet altijd nodig

Het ontwikkelen van executieve functies heeft niet op elke school evenveel aandacht nodig. Als de hersenontwikkeling adequaat verloopt en het kind genoeg levenservaringen opdoet, ontwikkelt hij of zij deze vaardigheden meestal vanzelf. De kaarten kunnen in de onderwijspraktijk goed gebruikt worden om de kinderen te ondersteunen die moeite hebben met bepaalde vaardigheden of juist een ontwikkelingsvoorsprong hebben. Manda Ophuis is leerkracht groep 7/8 van de HB-afdeling Abel Tasman van de Groningse Schoolvereniging. De afdeling bestaat uit zes klassen voor hoogbegaafde kinderen. “We werken onder andere aan het weerbaarder maken van hoogbegaafde kinderen”, vertelt Ophuis. “Het ontwikkelen van hun executieve functies is daar een belangrijk onderdeel van.”

Sterker worden en beter leren

De kans bestaat dat de ontwikkeling van executieve functies bij hoogbegaafde kinderen achterloopt. “Sommige kinderen kunnen bijvoorbeeld niet goed omgaan met frustraties, omdat ze er niet aan gewend zijn dat iets niet in één keer lukt”, zegt Ophuis. “Hoogbegaafde kinderen hebben ook vaker moeite met reactie-inhibitie: ze denken razendsnel na en reageren dan meteen. Voor ons als leerkrachten is het belangrijk om gericht aan de ontwikkeling van deze vaardigheden te werken, zodat leerlingen sterker worden en beter kunnen leren.”

Bewustwording van zwakke punten

Drie jaar geleden leerde Ophuis *Route 11* kennen, een lessenreeks die inzet op het verbeteren van de executieve functies van kinderen. Aan de hand van metaforen rond auto's en auto-onderdelen worden kinderen bewust gemaakt van hun zwakkere en sterke punten. “De executieve functie reactie-inhibitie is bijvoorbeeld ‘op het rempedaal trappen’”, zegt Ophuis. “Ik werk met *Route 11* in de klas en de methodiek sluit goed aan bij de leerlingen. Ze leren hiermee hun valkuilen kennen, ze herkennen bepaald gedrag bij

Ook kaarten voor 21^e eeuwse vaardigheden in de maak

SLO maakte elf kaarten die de executieve functies voor het jonge kind beschrijven. Voor de 21^e eeuwse vaardigheden van kleuters worden nu ook kaarten gemaakt, volgens dezelfde opzet. Deze set voor kleuters wordt bovendien nog uitgebreid met een kaartenset voor de 21^e eeuwse vaardigheden van peuters.

zichzelf en ze snappen waarom het belangrijk is dat ze daaraan werken. Zo kunnen we daar samen over in gesprek.”

Eigen lessen ontwerpen

Via *Route 11* vond Manda de kaarten executieve functies van SLO. “Die bleken een heel mooie aanvulling op *Route 11*”, zegt Ophuis. “Ik gebruik de kaarten vooral voor mezelf. Ze zijn overzichtelijk en bieden mij snel achtergrondinformatie over functies. Ik doe er ideeën uit op voor opdrachten voor de kinderen en heb enkele spellen aangeschaft die SLO tipt. Vaak doen we een circuitje, waarbij de kinderen steeds twintig minuten met een ander spel bezig zijn. Ik ontwerp daarnaast mijn eigen lessen, waarmee ik concreet werk aan het ontwikkelen van specifieke vaardigheden.”

“De impulsbeheersing van onze leerlingen kon verbeterd worden.”

9 slo

Impulsbeheersing verbeteren

Corinne Raaijmakers is sinds dit schooljaar leerkracht op KC Boschveld in 's-Hertogenbosch, in een unit van groep 3-4-5. “Op mijn vorige school heb ik in het kader van mijn master Leren & Innoveren praktijkonderzoek gedaan naar executieve functies”, zegt Raaijmakers. “Ik ontdekte dat de impulsbeheersing van onze leerlingen verbeterd kon worden. Ik ontwikkelde een handleiding voor het begeleiden van jonge kinderen bij rollenspellen, die hun impulsbeheersing en andere executieve vaardigheden stimuleren. Mijn onderzoek gaf mijn collega's veel inzichten: ze herkenden de knelpunten bij leerlingen en leerden hoe ze hen bewust konden ondersteunen bij het verbeteren van hun executieve vaardigheden.”

Juiste ondersteuning thuis ontbreekt

Haar nieuwe school, KC Boschveld, is al langer bezig met het stimuleren van deze vaardigheden. “Wij werken in een krachtwijk en onze kinderen krijgen thuis niet altijd de juiste ondersteuning”, zegt Raaijmakers. “Voor onze leerlingen is het belangrijk dat we extra

aandacht besteden aan de ontwikkeling van hun executieve vaardigheden. Sommige kinderen vinden het lastig om zich te concentreren, te plannen, instructies te volgen en hun impulsen te beheersen. Ze denken niet altijd goed na voordat ze iets doen en reageren snel op wat ze zien.”

Visie ontwikkelen

Het team van KC Boschveld is nu bezig om een visie te ontwikkelen op het stimuleren van executieve vaardigheden. “We bekijken samen wat we al doen, waar we tegenaan lopen en wat beter kan”, zegt Raaijmakers.

‘Extra aandacht voor executieve functies is niet bij elk kind nodig’

“Het is belangrijk om daar samen een visie en aanpak op te ontwikkelen, want dit moet in onze hele manier van werken zitten. Alleen met de juiste begeleiding kun je leerlingen helpen hun executieve vaardigheden te ontwikkelen. We doen op het moment al heel veel. We gebruiken visuele ondersteuning, we hebben hulpkaarten en werken met timers. We bereiden de leerlingen goed voor als we iets nieuws gaan doen en we letten op de manier waarop we communiceren. We zeggen bijvoorbeeld nooit ‘we gaan opruimen’, want dan laat iedereen meteen alles uit zijn handen vallen. We bereiden de kinderen voor op wat komen gaat en geven ze schakeltijd. Ze weten wanneer een activiteit gaat stoppen en wanneer een nieuwe activiteit start.

Deze aanpak werkt, want kinderen voelen zich hierdoor prettig, ze worden er rustiger van en leren beter.”

Kaarten als naslagwerk

Raaijmakers en haar collega's gebruiken de kaarten executieve functies van SLO als achtergrondinformatie. “Alles staat duidelijk bij elkaar en SLO geeft praktische handvatten om vaardigheden te stimuleren tijdens lessen en bij spelbegeleiding”, zegt Raaijmakers. “Het is een mooie vertaling van de theorie naar de praktijk. Met de spellen die geadviseerd worden, werken we nog niet. Bij veel spellen is meer begeleiding van leerkrachten nodig en die ruimte hebben we nu niet. Ter uitbreiding van de kaarten zou ik graag suggesties voor rollenspellen zien, waar ik zelf veel positieve ervaringen mee heb opgedaan. Tegelijk met het ontwikkelen van onze visie op het ontwikkelen van executieve vaardigheden, bekijken we welke spelvormen bij onze school passen. Uiteindelijk moet er een aanpak komen die aansluit bij ons kindcentrum en onze leerlingen.”

Meer informatie

- Voor meer informatie over de executieve functies en het downloaden van de elf kaarten: jongekind.slo.nl. Op de homepage staat een directe link naar de juiste pagina.
- Manda Ophuis blogt onder andere over het werken aan executieve functies in haar klas op hbonderwijs.blogspot.com.

hart voor het curriculum

winactie

Stuur je hartenwens in en maak kans op een SLO'er!

Scholen kunnen uiteenlopende keuzes maken voor de inrichting van hun onderwijsaanbod. Dat is mooi, maar soms ook lastig. Hoe gaat jouw school om met die ruimte om keuzes te maken zodat het aanbod past bij de onderwijsbehoeften van de leerlingen en omgeving? Wat heb je tot nu toe gedaan? Wat kan anders? Wat wil je in de nabije toekomst nog realiseren?

Wat heb je van SLO nodig?

Laat het ons weten en maak kans op een dag gratis ondersteuning van een SLO'er met hart voor het curriculum, op jouw school.

Stuur je hartenwens per e-mail naar communicatie@slo.nl en vermeld daarbij het volgende:

11 slo

Mijn hartenwens

Ik nodig SLO graag uit op mijn school omdat

Naam:

Organisatie:

E-mail:

Telefoon:

**SLO IS OOK TE VOLGEN VIA
FACEBOOK, LINKEDIN EN TWITTER.
BLIJF OP DE HOOGTE VAN DE LAATSTE
ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED
VAN CURRICULUMONTWIKKELING,
SLO-ACTIVITEITEN EN PROJECTEN.**

f slo.expertisecentrum

in company/slo

🐦 SLO_nl

Leerdoelenkaarten in leerlingtaal

Wil je eigenaarschap bij leerlingen op hun eigen leerproces versterken? SLO ontwikkelt samen met drie 10-14-scholen leerlijnen op schoolniveau en werkt deze uit in leerdoelenoverzichten in leerlingtaal. Lees meer op: curriculumvandetoekomst.slo.nl/10-14-onderwijs

Aansluiting wiskundeprogramma's vmbo

Werken aan groei

Auteur: Victor Schmidt

Zijn de examenprogramma's wiskunde in het vmbo nog actueel? Sluiten ze nog goed aan op vervolgonderwijs en op de vernieuwde beroepsgerichte programma's? SLO heeft hier onderzoek naar gedaan. Daarbij is gekeken naar zowel de inhoud en de complexiteit van de programma's als naar beheersingsniveaus en gevraagde wiskundevaardigheden.

downloads.slo.nl/Repository/aansluiting-in-perspectief.pdf

slo

Begrijpend lezen: wat is dat?

Auteur: Amos van Gelderen

In de discussies over een herziening van het taalcurriculum is veel aandacht voor de rol van begrijpend leesonderwijs. Maar wat is begrijpend lezen eigenlijk? Dit rapport gaat in op de belangrijkste componenten die een rol spelen in het begrijpend leesonderwijs en hoe die elkaar beïnvloeden.

downloads.slo.nl/Repository/begrijpend-lezen-wat-is-dat.pdf

slo

WEBINAR LEERRUTES TAAL EN REKENEN

Leerroutes taal en rekenen. Welk probleem lossen ze op? Hoe zet je ze in? Wat zijn de ervaringen in de praktijk? SLO'er Annette van der Laan neemt je in zestig minuten samen met docenten en adviseurs mee in de wereld van de leerroutes taal en rekenen en beantwoordt de bovenstaande vragen. Bekijk het webinar op: passendeperspectieven.slo.nl/webinar-leerroutes-taal-en-rekenen

slo

Formatieve evaluatie

Werken aan groei

Auteur: Albert van der Kaap

Er komt meer aandacht voor formatief evalueren, voor het beoordelen of waarderen van leeractiviteiten met als doel te werken aan de groei van leerlingen. Deze publicatie beschrijft wat we verstaan onder formatief evalueren of formatief toetsen, het belang ervan en hoe je er vorm aan kunt geven.

downloads.slo.nl/Repository/formatieve-evaluatie-werken-aan-groei.pdf

Engelse spelling in het tpo

Auteurs: Gäby van der Linde-Meijerink en Ans van Berkel

Hoe leer je basisschoolleerlingen spellen in het Engels? SLO heeft hiervoor een handreiking geschreven die je als tpo-coördinator of –leerkracht hierbij ondersteunt. Je vindt niet alleen achtergrondinformatie in de handreiking, maar ook voorbeelden en suggesties voor mogelijke oefeningen rondom spelling in diverse groepen.

downloads.slo.nl/Repository/engelse-spelling-in-het-tweetalig-primair-onderwijs.pdf

Informatieplein op website Jonge kind

De website Jonge kind is voorzien van een informatieplein. Via de tegels heb je direct toegang tot actuele trends, ontwikkelingen en specifieke items met betrekking tot het leerplan voor het Jonge kind (2 tot 7-jarigen) op voor- en vroegschoolse instellingen.

Lees antwoorden op vragen als: welk onderwijsaanbod past het best bij kinderen uit groep 1/2 of welke kindvolgsystemen zijn er voor peuters?

jongekind.slo.nl/informatieplein

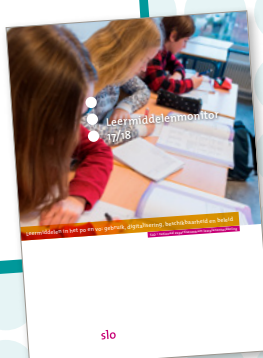
Leermiddelenmonitor 17/18

Leermiddelen in het po en vo: gebruik, digitalisering, beschikbaarheid en beleid

Auteurs: Erik Woldhuis, Maaïke Rodenboog, Maud Heijnen, Petra Fisser

Gebruiken leraren vooral methoden of zelf gevonden of ontwikkelde leermiddelen? Hoe staat het met het gebruik van digitale leermiddelen? Het verschil in gebruik tussen leraren in het po en vo, en het leermiddelengebruik in het algemeen?

downloads.slo.nl/Repository/leermiddelenmonitor-17-18.pdf

Tekst: Carolien Nout • Fotografie: ©Studio Oostrum

Nederlands leren in een taalrijke omgeving

Elke taal mag er zijn

slo 14

Benut de rijkdom en kennis van de moedertaal, want dan leren kinderen beter en sneller Nederlands en vinden ze eerder hun draai in de klas. Het klinkt misschien logisch, maar hoe doe je dat in de praktijk? SLO ontwikkelde samen met leraren diverse lessen met veel praktische tips. Lerarees Hanna Kuijs: “Ook een korte lesactiviteit levert leerlingen, ook de Nederlandstalige, verrassend veel op.”

“Zie je hoe geconcentreerd ze allemaal werken? En het is nog wel vrijdagmiddag!” merkt Hanna Kuijs tevreden op. Alle kinderen op de taalschool Amsteltaal in Amstelveen schrijven een verhaal, ieder in hun eigen moedertaal. In een originele, zelf ontwikkelde les laat zij zien hoe functioneel dat is. En spannend, want hoe hou je het als leerkracht in de hand?

Hanna Kuijs geeft al vijf jaar les aan kinderen die net in Nederland zijn aangekomen. Ze komen uit alle windstreken: Brazilië, Eritrea, Thailand, Rusland, Pakistan, Zuid-Afrika of Engeland en zijn tussen de 7 en 12 jaar oud. Kuijs’ taak: leer kinderen zo snel mogelijk de Nederlandse taal en laat ze kennismaken met de Nederlandse manier van doen. Na maximaal 40 weken stromen de leerlingen door naar een reguliere basisschool. Kuijs: “Mijn focus lag voorheen op altijd en uitsluitend Nederlands praten tijdens de les. Alleen daarbuiten mochten leerlingen in hun moedertaal praten. Kinderen met dezelfde moedertaal zette ik liever niet bij elkaar. Maar een studiedag met de Canadese taalwetenschapper Jim Cummins opende mijn ogen. Inzet van de moedertaal is juist nuttig als je

begint met Nederlands leren. Daarbij is je moedertaal een deel van je identiteit. Door die taal te erkennen, erken je de identiteit van een kind. Het helpt leerlingen enorm als ze op gerichte momenten in hun eigen taal kunnen vertellen wat ze weten of kunnen.”

Op het digibord achter Kuijs staan de vlaggen van tientallen landen op een rij. De kinderen wijzen er opgetogen naar: daar, mijn land! Het is een moment van her- en erkenning in een les die verder over schrijven gaat. In duidelijk uitgesproken Nederlands legt de lerarees uit wat de bedoeling is. Drie hoofdstukken moeten de leerlingen schrijven: over hun leven in het land van herkomst, de reis die ze gemaakt hebben en hoe hun leven nu is in Nederland. “En,” zo voert Hanna de spanning op, “jullie mogen dat schrijven in je eigen taal.” Er gaat een golf van opwindning door de groep. Hun eigen taal, Russisch, Engels, Thais? Echt waar?

Google translate

“Belangrijk is om de opdracht goed uit te leggen”, verklaart Kuijs, “en daarom heb ik de hoofdstukindeling

‘Mijn leven in... of Mijn reis naar...’ met behulp van Google translate in zo veel mogelijk talen opgezocht en op het bord gezet. Zo weten de kinderen wat er van ze verwacht wordt.” Ze bespreekt in het Nederlands waar het dan allemaal over kan gaan: hoe het op school was, het klimaat, over buitenspelen, werk van ouders of familie; dit alles samengevat in een ‘woordspin’ met kleine tekeningetjes erbij als taalhulp.

Na de groepsuitleg rennen de kinderen met een vel papier naar hun plekje en gaan ze aan de slag. Als ze nog niet zo goed kunnen schrijven, mogen ze ook tekenen. De wat oudere Thaise leerling schrijft keurig op de lijntjes zijn verhaal in sierlijke Thaise letters; er komen geen spaties in voor. De Russische jongen heeft al een blad vol in cyrillische hanenpoten. Hanna loopt steeds langs de leerlingen, bemoedigt ze, neemt ze even apart en reikt ze de woorden in het Nederlands aan: “Dus jij kon niet buitenspelen, omdat er veel verkeer was?”

Voorbeeldlessen

Het geeft Inge Jansen, projectleider meertaligheid bij SLO, veel voldoening om deze les in de praktijk te zien. Samen met een groep leraren en ondersteuners ontwikkelden zij en voormalig SLO-medewerker Jantien Smit een tiental lessen voor het basisonderwijs die zo in de praktijk te gebruiken zijn, van een korte activiteit tot en met een uitgebreide les. “Ik zie in deze les dat de leerlingen in een betekenisvolle context Nederlands leren. Ze koppelen hun bestaande taalkennis aan de Nederlandse taal. Ze gaan daardoor meer experimenteren met de taal, proeven elkaars woorden. Het geeft kinderen meer mogelijkheden om zich te uiten en daardoor voelen ze zich veiliger om Nederlands te praten. Dat is natuurlijk mooi.”

“Je moedertaal is een deel van je identiteit”

De les van Kuijs gaat volgende week verder, dan schrijven de kinderen aan het tweede hoofdstuk: de reis naar Nederland. Is dat niet te beladen om het daarover te hebben? “Ik zeg erbij dat ik weet dat die reis ook wel eens heel vervelend kan zijn geweest. En dat kinderen erover kunnen vertellen wat zij kwijt willen. Daarmee krijgen ze

Hanna Kuijs >

Spelen en zingen opent deuren naar taalgevoel

Nederland telt veel meertalige kinderen: het gaat niet alleen om de taal van migranten, maar ook om dialecten, gebarentaal, het Fries of de Duitse buurtaal. Wel 30 tot 50 procent van de leerlingen spreekt thuis een andere taal dan het Nederlands. Taalexperts concluderen dat een meer flexibele omgang met de moedertaal een positief effect heeft op kinderen: het helpt ze om sneller en beter Nederlands te leren. Want als ze hun moedertaal mogen gebruiken kunnen ze de kennis die ze al hebben over taal en over de wereld om hen heen, gebruiken. Zodoende hoeven ze alleen een ander ‘label’ voor een concept te leren en is het niet nodig het hele begrip in de nieuwe taal uit te leggen.

- De handreiking *Ruimte voor nieuwe talenten* geeft leraren, ouders en andere betrokkenen suggesties voor taalverwerving en manieren om onderwijs aan nieuwkomers te organiseren.
- Er zijn vijftien lesvoorbeelden te vinden in het vakportaal Nederlands.slo.nl bij het project meertaligheid in de klas.
- Ook interessant: de notitie van SLO *Meertaligheid in primair en voortgezet onderwijs, stand van zaken en curriculaire aanbevelingen* (juli 2018).

er eigenaarschap over. Ik luister naar ze, maar mijn motto is: niet poeren. Als ik vraag: wil je misschien nog meer vertellen, en ze zeggen nee, dan laat ik het daarbij.”

Als de drie hoofdstukken klaar zijn, vertalen de leerlingen alles naar het Nederlands. Dat doen ze alleen of samen met een klasgenoot, of bijvoorbeeld met behulp van een ouder die beide talen goed beheerst. Zo hebben ze dan een boekje: mijn verhaal. Iets wat ze later nog eens kunnen teruglezen.

Betekenisvol leren

Levert deze les, behalve de enthousiaste inzet, nog meer op? Kuijs: “Het helpt kinderen die nog maar heel kort in Nederland zijn om mee te kunnen doen in de les. Dat willen ze namelijk zo graag! Ik merk dat ze

15 slo

Spelen en zingen opent deuren naar taalgevoel

Ook op een reguliere basisschool, met misschien één of twee anderstalige leerlingen, kan het enorm verrijkend zijn om die talen in de schijnwerpers te zetten, is de ervaring van Brigitte Waelpoel, expert in nieuwkomersonderwijs (HU) en werkzaam als ambulant begeleider cluster 2 (VitusZuid). Daarnaast werkt zij als Coördinator nieuwkomers in Parkstad en coacht ze leerkrachten in meertalige groepen in heel Limburg. Waelpoel ontwierp een laagdrempelige les waarin liedjes en spelletjes uit een ander land centraal staan. "Laat kinderen ervaren zo hoe leuk taal is. Zelfs met kleuters kun je deze lesactiviteit van een kwartier doen. Hoe klinkt lang zal ze leven in een andere taal? Of laat leerlingen een spel uit

hun land meenemen of voordoen. Je kunt er enkele woorden uit vertalen of opschrijven. Het spelen en zingen brengt een ontspannen sfeer in de klas, het saamhorigheidsgevoel groeit."

Voor alle nieuwkomers is het goed om ze even de tijd en ruimte te gunnen om ze te laten 'landen' want het duurt soms even voordat zij kunnen laten zien wat ze al kunnen en kennen, aldus Waelpoel. "Leraren zijn vaak creatief en intuïtief. Ik zie meer en meer het gebruik van vertaal-apps of filmpjes in de moedertaal als ondersteuning in de les. Sommige situaties, zoals een belangrijk oudergesprek, vragen om een professionele vertaling. De tolkentelefoon is zo duur niet en het zorgt voor een gelijkwaardige communicatie. Want ook de betrokkenheid van ouders is erg belangrijk."

betekenisvoller aan het werk zijn met activiteiten, ze zijn productiever. Het is wel belangrijk om het goed te structureren en ook sociale regels te hanteren. Dat leerlingen in een groepje de taal spreken die ze allemaal kunnen volgen. Je hoeft niet bang te zijn dat ze in hun moedertaal alsmaar gaan kletsen. Het gaat bijna altijd over de les, dus geef ze dat vertrouwen. Dan open je deuren voor jezelf als leerkracht."

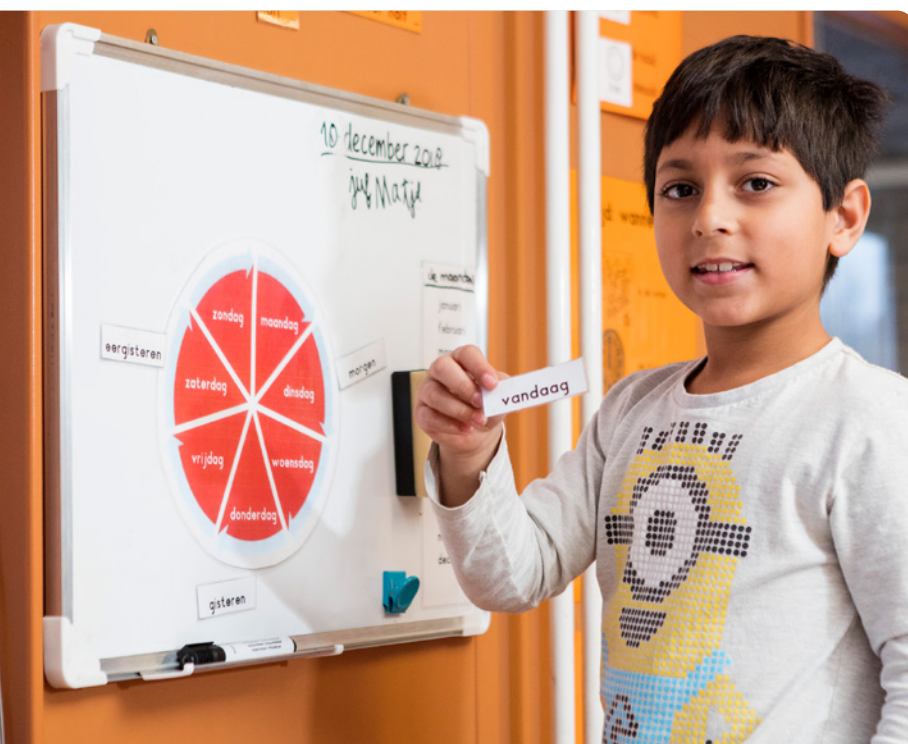
Toepasbaar op elke school

Ook op reguliere basisscholen is het goed om meertaligheid een plekje in de les te geven, voor zowel de Nederlandstalige als niet-Nederlandstalige kinderen. Jansen weet dat veel leerkrachten dat best lastig vinden. "Maar het hoeft niet heel erg ingewikkeld of groot te zijn. Inventariseer eens in je klas hoeveel talen

er gesproken worden. Kinderen kunnen familie in Frankrijk hebben, of een dialect spreken. Je kunt woorden met elkaar vergelijken, op de woordmuur andere talen betrekken of via een spel leerlingen een woord laten raden: wat zou het betekenen? De bewustwording van overeenkomsten en verschillen tussen talen vergroot de taalvaardigheid van alle leerlingen. Daarvoor hoeft je geen NT2-expert te zijn."

slo 16

"Het hoeft niet ingewikkeld te zijn. Inventariseer eens in je klas hoeveel talen of dialecten er gesproken worden"

Hanna Kuijs knikt bevestigend, het is ook haar ervaring. Hoewel zij uitsluitend met anderstalige kinderen werkt, wil ze graag haar collega's op reguliere basisscholen waar haar leerlingen straks naar doorstromen, inspireren. "Het duurt wel vijf jaar voordat kinderen een taal echt goed onder de knie hebben. Al die tijd zijn zij gebaat bij goede taalsteun op school, maar ook ouders zijn daarin belangrijk. Ik adviseer hen veel te praten met hun kinderen en voor te lezen in hun thuistaal."

Ons schoolgebouw houdt rekening met onze onderwijsdoelen

Leraar aan het woord

Hoe heet je?

"Yolanda Scheer."

Hoe oud ben je?

"Ik ben 54 jaar."

Waar geef je les?

"Ik ben groepsleerkracht in combinatiegroep 1-2 op obs De Haarschool in Holten. Mijn werktijdfactor is 0,5 fte waarvan ik twee dagen in de groep werk en de rest zijn taakuren."

Wilde je altijd al leraar worden?

"Al sinds mijn lagereschooltijd wilde ik juf worden. Speelde toen vaak schooltje. Samen met twee vriendinnen ben ik gaan studeren aan de Pedagogische Academie in Deventer." (Stockvischacademie)

Wat is er leuk aan lesgeven?

"Ik vind het geweldig om een goede/vertrouwelijke band op te bouwen met kinderen en samen nieuwe dingen te ontdekken en te leren."

Zijn er leerlingen die je altijd zijn bijgebleven?

"Er zijn meerdere leerlingen die me zijn bijgebleven, maar één daarvan in het bijzonder. Haar ouders gingen scheiden en ze moest daardoor verhuizen. Ze had enorm veel moeite met de hele situatie. Tot aan de verhuizing bleef ze elke dag na schooltijd lang bij mij in de klas hangen om te helpen omdat ze niet naar huis wilde. Het was dan ook een emotioneel afscheid. Nog altijd heeft die leerling een speciaal plekje in mijn hart."

Wat wil je nog graag bereiken/doen/leren?

"Een goede balans tussen werk en privé vinden én behouden. Als je goed in je vel zit, breng je dat gevoel weer over op de kinderen en je collega's. Ik probeer elke dag elk kind te zien en te geven wat hij/zij nodig heeft. Daarin wil ik zeker nog leren hoe je dit optimaal kunt bereiken."

Moet er wat veranderen in het Nederlandse onderwijs?

"Zeker wel! Een maximum aantal kinderen in de groep. Er moet goed gekeken worden naar de

samenstelling van de groepen op basis van gedrag/cognitie en de zorg die geboden moet worden. Het salaris moet omhoog om het vak aantrekkelijker te maken. Standaard een combinatie van leerkracht en onderwijsassistent voor de groep om werkdruk weg te nemen. En meer geld om alle ICT-middelen te kunnen aanschaffen."

Hoe brengen jullie op school verschillende onderdelen van het curriculaire spinnenweb met elkaar in verband?

"In de architectuur van ons nieuwe schoolgebouw (Leeromgeving) is rekening gehouden met onze manier van werken (Leeractiviteiten). We zijn een lerende organisatie, waarin samenwerken, samen leren, samen creëren heel belangrijk is. Ouders zien we als partners: samen bouwen we aan een leerzame, duurzame en creatieve ontwikkeling. Ook hebben we een maatschappelijke verantwoordelijkheid, om die reden werken we samen met verschillende zorginstanties in onze omgeving. We zien onszelf als, én zijn het centrale middelpunt in de wijk. Ons schoolgebouw heeft een grote centrale ruimte met een podium en een open keuken, waarin iedereen elkaar kan ontmoeten. De lokalen hebben grote glazen schuifwanden en kunnen met elkaar verbonden worden. Bij de kleutergroepen zijn de twee lokalen verbonden met een verhoogde speelplek. De twee kleutergroepen werken en spelen door elkaar." ☐

17 slo

Wat betekent curriculum.nu voor het onderwijs?

Partnerbijdrage

Binnen Curriculum.nu werken 150 leraren en schoolleiders en ruim 80 ontwikkelscholen samen aan bouwstenen voor het actualiseren van de landelijke onderwijsdoelen. Voor negen leergebieden leggen zij vast wat de benodigde kennis en vaardigheden zijn. Daarbij krijgen ze constructieve input en feedback van onder meer wetenschappers, leraren, scholen en vakverenigingen, leerlingen, vervolgonderwijs, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. In 2019 brengen de teams hun advies uit aan minister Slob.

Wat betekent Curriculum.nu voor leraren in het primair onderwijs? Tijdens de vierde ontwikkel-sessie in december 2018 vroegen we enkele betrokken leraren naar hun eerste indrukken.

slo 18

Engels en Moderne vreemde talen

Dennis de Kruif is schoolleider in het primair onderwijs (po) en maakt deel uit van de groep die onder meer het nieuwe curriculum ontwikkelt voor Engels:

“Voor ons is een belangrijk doel om de aansluiting van po naar vo te verbeteren. Nu is er te veel vrijblijvendheid in het po. De ene basisschool doet bijna niks aan Engels en de ander heel veel. Hierdoor begint een vo-school vaak weer op nul, omdat er niet voortgeborduurd kan worden op het Engels dat kinderen op de basisschool leerden.”

“De status van Engels in het po is heel anders dan de status van Nederlands. Voor Nederlands is er wel een referentieniveau in het po, voor Engels niet. Terwijl Engels ook een verplicht examenvak is in het vo. Iedere basisschool zal dus moeten nadenken over het niveau Engels waarmee leerlingen hun school verlaten. Daar ligt een opdracht voor het basisonderwijs. We denken nog na hoe je ervoor zorgt dat het ook echt gebeurt, dat de vrijblijvendheid verdwijnt. Wellicht door een eindniveau vast te leggen, zoals we dat ook doen bij andere vakken.”

“Vroeger werd een andere taal als probleem gezien, want dat zou goed Nederlands leren in de weg staan. Dat beeld verschuift. Nu vindt men het vaak een kans voor de ontwikkeling van een kind. De wereld ziet er in 2020 heel anders uit dan in 1990. Er is veel meer Engels in de directe omgeving, bijvoorbeeld door games en YouTube.”

“Sommige leraren zullen vinden dat er alweer iets op hen af komt. Dat geldt inderdaad voor de groep die nooit Engels geeft, maar Engels hoort erbij en hoeft niet per se als apart vak gegeven te worden. Je kunt aardrijkskunde geven in het Engels of in die taal uitleggen hoe een bloem groeit. Door vakken in elkaar te vlechten, neemt de overladenheid af.”

Burgerschap

Johannes Visser (leraar groep 8) en Elske Westland (lerares groep 7) vertellen wat ze onder burgerschapsonderwijs verstaan en wat leraren kunnen hebben aan de vernieuwing van het curriculum:

Elske: “Onze voorlopige formulering waar burgerschapsonderwijs over gaat, is: jongeren leren om te functioneren in de diverse samenleving op basis van eigen idealen, waarden en normen.

Burgerschapsonderwijs draagt bij aan het ontwikkelen van het vermogen en de bereidheid om aan de samenleving een bijdrage te leveren, binnen de kaders van de democratische rechtstaat.”

Johannes: “Dit zijn natuurlijk best abstracte begrippen. Net als democratie. Wat is nou democratie? Of identiteit? Wij zijn nu bezig om al die termen beter te duiden. We willen daar een definitie van maken, zodat leraren in de klas weten waar de begrippen voor staan en hun energie kunnen steken in het kiezen van eigen werkvormen. Dat helpt enorm, daar kunnen docenten mee uit de voeten.”

Elske: “We zoeken ook naar overkoepelende vaardigheden, die bij burgerschap- maar eigenlijk bij het hele onderwijs- horen. Zoals ‘kritisch denken’.”
Johannes vult aan: “Maar ook: ‘de leerling erkent en herkent de ander als een gelijkwaardig medemens’.

125 Leraren, 18 schoolleiders en 84 scholen buigen zich over de vraag wat leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs moeten kennen en kunnen. Voor negen leergebieden:

- Digitale geletterdheid
- Burgerschap
- Rekenen & Wiskunde
- Engels/Moderne vreemde talen
- Kunst & Cultuur
- Mens & Maatschappij
- Mens & Natuur
- Nederlands
- Bewegen & Sport

Met de opbrengst van dit ontwikkelproces zullen kern-doelen en eindtermen worden geactualiseerd in de wet.

Meer weten: www.curriculum.nu

En: ‘onderzoekt morele waarden, rechten en verantwoordelijkheden.’ Ook deze vaardigheden gaan we verder uitwerken.” Elske: “We hebben veel contact met andere groepen die aan de uitwerking van een ander onderdeel van het curriculum werken. Zodat er samenhang komt en overlap wordt voorkomen.”

Johannes: “Natuurlijk ga je met termen als democratie, diversiteit en de maatschappelijke ontwikkelingen die daarbij horen in groep 4 anders om dan in vwo 4, maar de basis is hetzelfde. Als iedereen het over hetzelfde heeft, verbetert dat bijvoorbeeld de aansluiting van primair naar voortgezet onderwijs.”

Elske: “Een goede omschrijving van begrippen geeft veel duidelijkheid en maakt het hopelijk voor scholen makkelijker om burgerschapsonderwijs samen te dragen.”

19 slo

Blijf op de hoogte van de activiteiten van SLO

Abonneer je op onze nieuwsbrieven:
www.slo.nl/organisatie/nieuwsbrieven

Bezoek onze website
www.slo.nl

Abonneer je op ons magazine SLO Context
www.slo.nl/organisatie/slomagazines/context

SLO hecht veel waarde aan de samenwerking met leraren, schoolleiders en -besturen. Want alleen samen kunnen we leerplanproducten en -diensten ontwikkelen die relevant, bruikbaar en effectief zijn in de onderwijspraktijk. Wil je weten wat SLO voor jou en je school kan betekenen? Neem dan contact met ons op via communicatie@slo.nl.

Volg ons op social media:

[slo.expertisecentrum](https://www.facebook.com/slo.expertisecentrum)

[company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

[SLO_nl](https://twitter.com/SLO_nl)

slo